

**Sprawozdanie z realizacji Gminnego Programu Opieki
nad Zabytkami Gminy Wojciechów
na lata 2021-2024**

Spis treści

1. Wstęp	2
2. Podstawa prawna realizacji „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Wojciechów na lata 2021-2024	4
3. Zakres realizacji „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Wojciechów na lata 2021-2024	5
4. Wnioski z realizacji „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Wojciechów na lata 2021-2024	17

Wstęp

Obowiązek sporządzania Gminnych Programów Opieki nad Zabytkami wynika z art. 87 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2024 r. poz. 1292) zwanej dalej: „u.o.z.o.z.”, który stanowi: „Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami”. Gminny Program opieki nad Zabytkami określa kierunki i działania podejmowane przez władze gminy, których celem jest szeroko pojęta ochrona dziedzictwa kulturowego. Podstawowe cele opracowywania programów opieki nad zabytkami zostały wymienione w ustępie 2 wymienionego artykułu 87 ustawy:

- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego; - podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Na obszarze Gminy Wojciechów funkcjonuje obecnie jedna ustawowa forma ochrony zabytków wymienione w art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, którą jest wpis do rejestru zabytków. Na terenie gminy brak jest obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Wraz z wejściem w życie ustawy z 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2023 poz. 1668) polski system planowania przestrzennego przeszedł bardzo daleko idące zmiany. Zgodnie z ustawą plan ogólny zastąpi studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin – znowelizowana w kwietniu 2025 r. ustawa wskazuje, że plany ogólne mają zostać przyjęte do dnia 30 czerwca 2026 roku. Plan ogólny będzie aktem prawa miejscowego. Zgodnie z art. 19.1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2024 poz. 1292): *Określając ustalenia planu ogólnego gminy, miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowego planu odbudowy, uwzględnia się w szczególności ochronę zabytków nieruchomych:*

- 1) objętych formami ochrony, o których mowa w art. 7, wraz z ich otoczeniem;
- 2) ujętych w wojewódzkiej lub gminnej ewidencji zabytków.

Na terenie Gminy Wojciechów znajduje się 5 zespołów zabytków nieruchomych, na które składa się razem 11 obiektów zabytkowych - pod jednym numerem wpisu do rejestru zabytków często ujętych jest kilka obiektów zabytkowych. Listę obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa lubelskiego przedstawia poniższa tabela:

	MIEJSCOWOŚĆ	ZAKRES WPISU DO REJESTRU ZABYTKÓW	NR WPISU DO REJESTRU ZABYTKÓW
1.	ŁUBKI	<i>„dwór, wraz z pozostałościami d. parku dworskiego, w gran. wg opisu w decyzji</i>	nr A/703 z 31.12.1975 r.:
2.	PALIKIJE	<i>„zespół dworski: dwór, park, w gran. działek wskazanych w dec., wg zał. planu”</i>	nr A/122 z 10.12.1966 r.:
3.	WOJCIECHÓW	<i>„kościół paraf. pw. św. Teodora z wyposażeniem wnętrza, otaczający drzewostan, ogrodzenie z bramkami”</i>	nr A/124 z 17.11.2004 r.
4.	WOJCIECHÓW	<i>„dawny zamek - tzw. Wieża Ariańska, przyległe wały i fosy obronne wraz z najbliższym otoczeniem i zadrzewieniem, pozostałości murów ze strzelnicami, ruiny palacu położone na północ od wieży - w gran. wg zał. planu”</i>	nr A/308 z 01.08.1967 r.
5.	WOJCIECHÓW	<i>„kaplica grobowa rodziny Świeżawskich, wraz z kryptą oraz gruntem pod budynkiem, na cmentarzu parafialnym, na działce wskazanej w dec., wg zał. mapy”</i>	nr A/1606 z 13.07.2011 r.

Wymienione zabytki są najcenniejszymi elementami krajobrazu kulturowego gminy, a ich ujęcie w rejestrze zabytków powoduje po stronie właściciela lub posiadacza zabytku określone prawa i obowiązki, a po stronie organów administracji konserwatorskiej — uprawnienia do stosowania środków władczej ingerencji wobec chronionego zabytku. Obiekty te są objęte szczególnymi rygorami ochrony konserwatorskiej, które powodują że wszelkie działania podejmowane na ich terenie wymagają pisemnego pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków przyjmującego formę decyzji administracyjnej. We władaniu Gminy Wojciechów są następujące zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków:

1. Zespół dworsko-parkowy w Łubkach, wpisany do rejestru zabytków nr A/703 decyzją z 31.12.1975 r.
2. Zespół zamkowy w Wojciechowie, wpisany do rejestru zabytków nr A/308 decyzją z 01.08.1967 r.

Na terenie gminy Wojciechów ogółem znajduje się 153 obiektów zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków, na liczbę tą składają się 123 stanowiska archeologicznych oraz 30 zabytków nieruchomych, „architektonicznych”. Gminna ewidencja zabytków nie stanowi

ustawowej formy ochrony zabytków. Jednak obiekty zabytkowe ujęte w gminnej ewidencji zabytków muszą być uwzględniane w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i po ich ujęciu podlegają ochronie prawnej, której zakres jest ustalany w dokumentach planowania przestrzennego.

Większość obiektów zabytkowych ujętych w rejestrze zabytków i gminnej ewidencji zabytków nie stanowi własności Gminy Wojciechów i w związku z tym gmina nie ma możliwości prawnych sprawowania nad nimi opieki. Obowiązek opieki nad zabytkami spoczywa na właścicielu i posiadaczu obiektu zabytkowego. W przypadku jednostek samorządu terytorialnego obowiązek opieki, a więc prowadzenie i finansowanie prac na zabytku jest zadaniem własnym i realizacja zadań z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami powinna uwzględniać opiekę nad zabytkami stanowiącymi własność Gminy oraz ochronę dziedzictwa kulturowego na terenie całej gminy. Zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2024 r. poz. 1465) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest zadaniem własnym gminy. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu Gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytku określa odpowiednia uchwała, podjęta przez Radę Gminy. Dotacje na prace przy obiektach włączonych do gminnej ewidencji zabytków mogą udzielać organy administracji samorządowej (wójt / burmistrz / prezydent / starosta / marszałek) na podstawie stosownej uchwały. Wojewódzki Konserwator Zabytków nie może udzielać dotacji na prace przy tych obiektach.

Uchwałą nr LXIII/347/23 Rady Gminy Wojciechów z dnia 29 września 2023 ustalono zasady udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków w ramach realizacji Rządowego Programu Odbudowy Zabytków. Przyjęta Uchwała ogranicza możliwość przyznania dotacji celowej do realizacji Rządowego Programu Odbudowy Zabytków.

I. Podstawa prawna realizacji „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Wojciechów na lata 2021-2024”

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Wojciechów na lata 2021-2024 został przyjęty Uchwałą nr XXI/139/20 Rady Gminy Wojciechów z dnia 30 lipca 2020 r. Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2024 r. poz. 1292) wójt sporządza sprawozdanie z realizacji Programu, które przedstawia radzie gminy.

Głównym celem Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami gminy Wojciechów na lata 2021-2024 było dążenie do poprawy stanu zasobów dziedzictwa kulturowego z zachowaniem

krajobrazu kulturowego gminy, wzmocnienie świadomości społecznej mieszkańców i właścicieli obiektów zabytkowych o ważności dziedzictwa kulturowego i roli dziedzictwa kulturowego dla wzmocnienia tożsamości a także rozwoju gminy. Cele, kierunki działań i działania Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Wojciechów wynikały także z dokumentów programowych wytworzonych na szczeblu krajowym, wojewódzkim i były zbieżne z Krajowym programem ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022, Wojewódzkim Programem Opieki nad Zabytkami w województwie lubelskim na lata 2019–2022, niestety brak było w tym czasie podstawowego dokumentu programowego na szczeblu powiatowym, to jest Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Lubelskiego.

Gminny program opieki nad zabytkami określił kierunki podejmowanych przez samorząd działań, mających na celu szeroko pojętą ochronę dziedzictwa kulturowego. Program powinien służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących: inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Głównym odbiorcą programu była społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna była odczuć efekty jego wdrażania.

II. Zakres realizacji „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Wojciechów na lata 2021-2024”

W wyniku analizy stanu dziedzictwa kulturowego w gminie Wojciechów został sformułowany priorytet Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Wojciechów na lata 2021-2024: **„Wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w gminie Wojciechów w celu zwiększenia potencjału kulturowego i turystycznego gminy”**.

W osiągnięciu zamierzenia dopomóc miały cele szczegółowe:

Cel 1: Ochrona dziedzictwa materialnego i niematerialnego gminy oraz opieka nad nimi;

Cel 2: Kształtowanie tożsamości regionalnej;

Cel 3: Budowanie społecznej akceptacji dla ochrony dziedzictwa kulturowego gminy;

Cel 4: Efektywne zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego dla funkcji edukacyjnych, kulturalnych i turystycznych;

Cel 5: Edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego gminy;

Cel 6: Promocja dziedzictwa kulturowego gminy.

Poszczególnym celom zostały przypisane kierunki działania oraz konkretne działania do zrealizowania. W ramach realizacji przyjętych priorytetów zostały zrealizowane następujące przedsięwzięcia.

W okresie obowiązywania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Wojciechów na lata 2020-2023 obowiązywał w Polsce od marca 2020 do maja 2023 okres ograniczeń związanych z pandemią COVID-19, co w bardzo istotny sposób wpłynęło na możliwość realizacji założonych celów programowych. W okresie tym wprowadzone były istotne ograniczenia.

Wydarzenia kulturalne były odwoływane bądź przenoszone „online”. Z jednej strony umożliwiło to szerszy dostęp do niektórych treści, ale z drugiej strony mogło prowadzić do marginalizacji osób bez dostępu do internetu lub technologii cyfrowych. Czas ten stworzył nowe możliwości. Instytucje kulturalne musiały przyspieszyć proces digitalizacji swoich zbiorów, aby zdalnie je udostępniać. Powstało wiele projektów edukacyjnych i popularyzatorskich, które promowały dziedzictwo narodowe za pomocą mediów społecznościowych i platform streamingowych. Pandemia COVID-19 stanowiła wyzwanie dla sektora kultury i dziedzictwa narodowego, ale jednocześnie otworzyła drzwi do innowacyjnych rozwiązań i strategii komunikacji z publicznością, z których będziemy mogli korzystać w nadchodzących latach. W 2021 z powodu ograniczeń narzuconych pandemią organizowane przez Gminny Ośrodek Kultury w Wojciechowie zajęcia i warsztaty odbywały się w formie fotorelacji, filmików instruktażowych prezentowanych „on line”.

Cel 1: Ochrona dziedzictwa materialnego i niematerialnego gminy oraz opieka nad nimi.

Działanie: Ochrona nieruchomego dziedzictwa materialnego

- 2021 – w ramach projektu pn. „Wieża Ariańska wraz z otoczeniem – roboty budowlano-modernizacyjne, zakup wyposażenia, kampania promocyjna”, finansowanego w ramach Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020, Oś Priorytetowa 7 Ochrona Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego, Działanie 7.1 Dziedzictwo kulturowe i naturalne zrealizowano zadanie wykonania instalacji gazowej oraz instalacji grzewczej z przewodami powietrzno-spalinowymi i wentylacyjnymi wyprowadzonymi na dach klatki schodowej budynku zabytkowego.
- W roku 2021 z inicjatywy społeczności lokalnej, sołtysa wsi Szczuczki - Anny Grzelak zostały podjęte działania mające na celu rewitalizację cmentarza oraz kapliczki, zachowanych świadectw masowego mordy w Szczuczkach. Rewitalizacją cmentarza zajął się Instytut Pamięci Narodowej, natomiast remont kapliczki sfinansował Lubelski Urząd Wojewódzki oraz Starostwo Powiatowe w Lublinie.
- 2022 - w ramach projektu pn. „Wieża Ariańska wraz z otoczeniem – roboty budowlano-modernizacyjne, zakup wyposażenia, kampania promocyjna”, finansowanego w ramach Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020, Oś Priorytetowa 7 Ochrona Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego, Działanie 7.1 Dziedzictwo kulturowe i naturalne oraz środków pozyskanych z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury zrealizowano remont schodów wewnętrznych do piwnicy w Wieży Ariańskiej. Przebudowa schodów wewnętrznych do piwnicy miała z cel poprawę bezpieczeństwa turystów oraz dzieci odwiedzających Muzeum Kowalstwa, a także ma pozwolić w pełni wykorzystać potencjał lokalowy obiektu poprzez udostępnienie niewykorzystywanego dotychczas

pomieszczenia w piwnicach do prowadzenia działalności kulturalnej dzięki wyremontowanym schodom, zapewniającym bezpieczny dostęp. W ramach tego samego projektu pn. „Wieża Ariańska wraz z otoczeniem – roboty budowlano-modernizacyjne, zakup wyposażenia, kampania promocyjna” w 2022 r. zamontowano dwa słupy z lampami solarnymi przy wjeździe do Wieży Ariańskiej.

- W dniu 22.11.2022 r. został ogłoszony nabór wniosków z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków. Gmina Wojciechów złożyła cztery wnioski:

1. ***Remont budynku Szkoły Podstawowej w Łubkach na działce nr ewid. 643/1 w miejscowości Łubki, gm. Wojciechów. Kwota wnioskowanych środków 735 000 zł, deklarowany udział własny: 15 000,00 zł.***

Dawny dwór (obecnie Szkoła Podstawowa) wpisany jest do rejestru zabytków województwa lubelskiego pod nr A/703 na mocy WKZ w Lublinie, znak: KL.IV-7/49/75 z 31.12.1975 r. Planowana inwestycja była kontynuacją prac prowadzonych w latach poprzednich, mających na celu przywrócenie historycznego wyglądu dworu. Zakres planowanej inwestycji: (1) wykonanie schodów zewnętrznych z betonowych elementów prefabrykowanych, (2) skucie tynków w elewacji północnej, oczyszczenie i zabezpieczenie drewnianych elementów konstrukcyjnych ścian, zabezpieczenie i konserwacja istniejących nadokienników i podokienników, wykończenie elewacji tynkiem mineralnym, (3) demontaż istniejącego szalunku w elewacji zachodniej, oczyszczenie i zabezpieczenie drewnianych elementów konstrukcyjnych ścian, zabezpieczenie i konserwacja istniejących nadokienników i podokienników, wykończenie elewacji tynkiem mineralnym, (4) odtworzenie konstrukcji werandy powtarzając materiał, konstrukcję oraz wymiary istniejącej, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej na nowe drewniane powtarzające historyczne podziały, (5) naprawa lub ewentualna wymiana elementów konstrukcji więźby dachowej, wykonanie nowego pokrycia dachowego z blachy płaskiej ocynkowanej w kolorze naturalnym kładzionej na rąbek stojący. Gmina Wojciechów uzyskała pozwolenie na realizację w/w robót od Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (decyzja IN.5142.613.1.2022 z 25.11.2022 r.) oraz pozwolenie na budowę (decyzja nr 25/23 z 10.01.2023 r.) Starosty Lubelskiego.

W dniu 4.10.2023 r. Gmina Wojciechów uzyskała promesę wstępną, czyli przyjęcie zadania do realizacji. Przewidywana wartość inwestycji: 750 000,00 zł, deklarowana kwota udziału własnego (w PLN): 15 000,00 zł. Procentowy udział własny wnioskodawcy w realizacji inwestycji: 2,00%, kwota wnioskowanych środków (w PLN): 735 000,00 zł. W wyniku przeprowadzonej procedury zamówień publicznych, w dniu 5.07.2024 r. wyłoniony został wykonawca, który zrealizuje to zadanie. Koszt zadania: 811 800,00 zł, dofinansowanie (90,5%) (Rządowy Program Odbudowy Zabytków): 735 000,00 zł, środki własne gminy (9,5%): 76 800,00 zł. Wykonawca

podpisał umowę z Gminą Wojciechów na realizację zadania i jest w jej trakcie. Zadanie zostanie zrealizowane do czerwca 2025 r.

2. ***Remont budynku Szkoły Podstawowej w Łubkach (elewacja wschodnia i południowa). Kwota wnioskowanych środków 245 000 zł, deklarowany udział własny: 5000 zł.***

Zakres planowanej inwestycji, dotyczącej remontu elewacji wschodniej i południowej obejmuje: (1) skucie warstwy tynku oraz demontaż siatki stalowej, (2) uzupełnienie ubytków tynku na murowanych ściankach fundamentowych, lub skucie starego i położenie nowego tynku, (3) oczyszczenie i zabezpieczenie drewnianych elementów konstrukcyjnych ścian zewnętrznych, (4) zabezpieczenie i konserwacja istniejących nadokienników i podokienników (o ich konserwacji lub ewentualnej wymianie zadecyduje stan techniczny po usunięciu istniejących warstw tynku), (5) wykończenie elewacji tynkiem mineralnym oraz malowanie na kolor biały, (6) wykonanie nowych opasek betonowych wzdłuż elewacji wschodniej i południowej. Decyzją z dnia 26.07.2023 r. zadanie zostało przyjęte do realizacji i uzyskało promesę wstępną – potwierdzenie finansowania inwestycji. W wyniku przeprowadzonej procedury zamówień publicznych, w dniu 30.07.2024 r. wyłoniony został wykonawca, który zrealizuje to zadanie. Koszt zadania: 270 600,00 zł, dofinansowanie (90,5%) (Rządowy Program Odbudowy Zabytków): 245 000,00 zł, środki własne gminy (9,5%): 25 600,00 zł. Wykonawca podpisał umowę z Gminą Wojciechów na realizację zadania i jest w jej trakcie. Zadanie zostanie zrealizowane do czerwca 2025 r.

3. ***Remont kaplicy grobowej wraz z kryptą Rodziny Świeżawskich na cmentarzu parafialnym w Wojciechowie. Kwota wnioskowanych środków 609 600,00 zł, deklarowany udział własny 12 400,00 zł.***

Kaplica grobowa wraz z kryptą Rodziny Świeżawskich jest wpisana do rejestru zabytków województwa lubelskiego pod nr A/1606. Celem zadania jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, jakim jest XX wieczna Kaplica grobowa Rodziny Świeżawskich, właścicieli Wojciechowa, realizowane poprzez wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich oraz robót budowlanych. Realizacja zadania przyczyni się do zachowania unikatowej budowli w skali województwa lubelskiego, do wzniesienia której został wykorzystany cement romański. Planowany remont Kaplicy Rodziny Świeżawskich wraz z kryptą obejmuje: (1) remont krypty: wymurowanie brakujących fragmentów ścian, uzupełnienie fundamentów, wykonanie ław żelbetowych pod ścianami, przeszlifowanie i wypolerowanie posadzki z płyt marmurowych. (2) Remont dachu z nowym pokryciem blacharskim. (3) Renowacja tynków wewnętrznych i zewnętrznych. (4) Wymiana stolarki

drzwiowej i okiennej. (5) Wykonanie izolacji ziemnych. (6) utwardzenie terenu wokół kaplicy z opaską odwadniającą.

Decyzją z dnia 26.07.2023 r. zadanie zostało przyjęte do realizacji i uzyskało promesę wstępną – potwierdzenie finansowania inwestycji. W wyniku przeprowadzonej procedury ofertowej, został wybrany wykonawca, które zrealizuje to zadanie. Koszt realizacji zadania po przetargu wyniósł: 538 740,00 zł, dofinansowanie (98%) (Rządowy Program Odbudowy Zabytków): 527 965,20 zł, środki własne gminy (parafii): 10 774,80 zł (2%). Podpisana została stosowna umowa pomiędzy Parafią Rzymskokatolicką pw. Św. Teodora w Wojciechowie a wykonawcą na realizację zadania. Jednocześnie podpisana została umowa dotacji pomiędzy Gminą Wojciechów a Parafią Rzymskokatolicką pw. Św. Teodora w Wojciechowie.

4. ***(4) Remont dzwonnicy przy kościele parafialnym w Wojciechowie. Kwota wnioskowanych środków 58 000,00 zł, deklarowany udział własny: 1 200,00 zł.***

Budynek ten jest wpisany do rejestru zabytków województwa lubelskiego pod nr A/124. Zakres robót budowlanych obejmuje: demontaż istniejącego pokrycia z gontu drewnianego, demontaż istniejących łąt, wykonanie nowego deskowania dachu, montaż 1 warstwy papy mocowanej mechanicznie, wykonanie kontrłat i łąt dachowych, wykonanie nowego pokrycia dachowego i gontu osikowego lub modrzewiowego.

Decyzją z dnia 26.07.2023 r. zadanie zostało przyjęte do realizacji i uzyskało promesę wstępną – potwierdzenie finansowania inwestycji. W wyniku przeprowadzonej procedury ofertowej, został wybrany wykonawca, które zrealizuje to zadanie. Koszt realizacji zadania po przetargu wyniósł: 39 657,60 zł, dofinansowanie (98%) (Rządowy Program Odbudowy Zabytków): 38 864,45 zł, środki własne gminy (parafii): 793,15 zł (2%). Podpisana została stosowna umowa pomiędzy Parafią Rzymskokatolicką pw. Św. Teodora w Wojciechowie a wykonawcą na realizację zadania. Jednocześnie podpisana została umowa dotacji pomiędzy Gminą Wojciechów a Parafią Rzymskokatolicką pw. Św. Teodora w Wojciechowie.

Gmina Wojciechów uzyskała dofinansowanie wszystkich czterech projektów, które zgłosiła w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków, co świadczy o bardzo wysokim poziomie złożonych wniosków i niezwyklej skuteczności władz samorządowych w pozyskiwaniu środków na społecznie akceptowane cele.

- 2023 - w ramach projektu pn. „Wieża Ariańska wraz z otoczeniem – roboty budowlano-modernizacyjne, zakup wyposażenia, kampania promocyjna”, finansowanego w ramach Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020, oraz ze środków Programu Rządowego Promesa dla Kultury **remont elewacji wschodniej i**

zachodniej Wieży Ariańskiej. W ramach prac wykonano remont elewacji wschodniej i zachodniej klatki schodowej wieży oraz remont przypór wysokich.

- 27 marca 2024 w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Lubelskiego została podpisana umowa na realizację zadania „Ochrona dziedzictwa kulturowego Wieży Ariańskiej wraz z otoczeniem – prace konserwatorskie, roboty budowlane – modernizacyjne, przestrzenna wideo animacja”. Złożony projekt otrzymał dofinansowanie w kwocie 1 295 247,55 zł. Całkowity koszt realizacji zadania to 1 523 820,65 zł. Na 28 pozytywnie ocenionych wniosków projekt, z liczbą 97 pkt. zajął 1 miejsce na liście wszystkich pozytywnie ocenionych zadań. W ramach przedmiotowego projektu zostanie wybudowana scena przy Wieży Ariańskiej, zostaną wyremontowane pomieszczenia piwnic, gdzie znajdują się toalety, powstanie model 3D, aplikacja i film promujący Wieżę Ariańską wraz z grodziskiem oraz wykonany mapping3D, który będzie prezentowany na elewacji wschodniej Wieży Ariańskiej

Działanie: zainicjowanie i uchwalenie przez Radę Gminy zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.

- W wyniku podjętej inicjatywy Uchwałą nr LXIII/347/23 Rady Gminy Wojciechów z dnia 29 września 2023 ustalono zasady udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków w ramach realizacji Rządowego Programu Odbudowy Zabytków. W przyjętej Uchwale określono zasady udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, położonych na terenie Gminy Wojciechów. Dotacja z budżetu Gminy Wojciechów może być udzielana osobom fizycznym oraz jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku.

Cel 2: Kształtowanie tożsamości regionalnej

Działanie: Kształtowanie tożsamości regionalnej w oparciu o wydarzenia historyczne, tradycje,

- Założone w 1993 r., zlokalizowane w Wieży Ariańskiej Muzeum Kowalstwa jest jedyną tego typu placówką w Polsce, będąc dzięki temu atrakcją o znaczeniu ponadregionalnym. Pielęgnowanie kowalskich tradycji i wieloletnie działania zmierzające do ochrony tego ginącego zawodu przed zapomnieniem, przyczyniły się do tego, że Wojciechów stał się centrum kowalstwa w Polsce. Muzeum składa się z trzech części: pierwsza to wystrój

starej kuźni, z miechem kowalskim, paleniskiem, kowadłem i wieloma narzędziami wykorzystywanymi w zmaganiach z twardym i niewdzięcznym żelazem. W drugiej części zebrane są przedmioty, które kowal niegdyś wykonywał na potrzeby rolnictwa: motyki, topory, stary wóz, drewniane brony itp. Trzecia część to wystawa współczesnych wyrobów artystycznych wykonywanych tradycyjnymi technikami kowalskimi z zachowaniem cech regionu z jakiego dany kowal pochodzi. Posiada kolekcję ponad 1000 eksponatów kowalstwa artystycznego i użytkowego z kraju i zagranicy. Są to głównie prace konkursowe, wykonywane podczas Ogólnopolskich Spotkań Kowali, Ogólnopolskich Warsztatów Kowalskich oraz Ogólnopolskich Targów Sztuki Kowalskiej. Wykorzystując wizerunek Wojciechowa jako stolicy kowalstwa polskiego w oparciu o funkcjonujące atrakcje turystyczne powstał Szlak Żelaza i Kowalskich Tradycji, który obejmuje sześć „gwoździ programu”, pozwalających poznać kowalstwo od procesu wytopu metali do powstania gotowej podkowy.

W Wojciechowie corocznie odbywają się: Ogólnopolskie Warsztaty Kowalskie (w 2024 r. odbyły się XXX Ogólnopolskie Warsztaty Kowalskie), Ogólnopolskie Spotkania Kowali (w 2024 r. odbyły się XX Ogólnopolskie Spotkania Kowali), MetalArt Festiwal.

- W latach 2021, 2022, 2023, 2024 coroczne wydarzenie jakim są Dożynki Parafialno-Gminne uświetniane jest występami między innymi: Orkiestry Dętej OSP w Wojciechowie,
- 2021: realizacja projektu „Dziedzictwo lokalne Gminy Wojciechów – nowoczesne formy dystrybucji”, w ramach którego odbył się cykl warsztatów „Sposoby zdobienia i ekspozycji produktów lokalnych”. Kolejnym przedsięwzięciem był wyjazd na Roztocze, podczas którego odbyło się szkolenie na tematy: „Aspekty prawne dotyczące przetwarzania i sprzedaży produktów lokalnych” oraz „Sprzedaż produktów lokalnych”. Podczas zajęć warsztatowych opracowano listę potraw tradycyjnych charakterystycznych dla Gminy Wojciechów oraz listę produktów pretendujących do miana produktu lokalnego Ziemi Wojciechowskiej.
- 2021: Warsztaty kulinarne „Tradycyjne produkty żywnościowe jako ważny element oferty gospodarstw agroturystycznych”. W ramach projektu między innymi przygotowano broszurę „Tradycje kulinarne Ziemi Wojciechowskiej”, która zawiera tradycyjne przepisy wywodzące się z dziedzictwa kulinarnego Gminy Wojciechów.
- 2022 warsztaty „Tradycyjne potrawy Ziemi Wojciechowskiej w nowoczesnej aranżacji” w ramach projektu „Rozwój Gminy Wojciechów w oparciu o dziedzictwo kulinarne oraz tradycje kowalskie” realizowanego przez Gminny Ośrodek Kultury w Wojciechowie. Wśród przygotowywanych dań były potrawy łączące w sobie tradycje i nowoczesność. Pozwoliło to na świeże spojrzenie na lokalną kuchnię z zachowaniem kanonu i tradycji kulinarnych Ziemi Wojciechowskiej. Dania podawane na kutych wyrobach pochodzących z Muzeum Kowalstwa. W ramach projektu „Rozwój Gminy Wojciechów

w oparciu o dziedzictwo kulinarne oraz tradycje kowalskie” w 2022 r. zorganizowano także konkurs kulinarny „Sztuka mięsa z kowadła”

- We wrześniu 2022 r. Gminny Ośrodek Kultury zorganizował po raz pierwszy Festiwal Smaki Babiego Lata. Imprezę rozpoczęła prezentacja tradycyjnych potraw w nowoczesnej aranżacji przygotowanych przez Koła Gospodyń Wiejskich: „Jedyneczki” z Wojciechowa Kolonii Pierwszej, „Lawenda” ze Stasina oraz „Sporniaczanki”. Następnie został przeprowadzony konkurs na Marynaty i Kiszonki
- Konkursy Kulinarne „Smaki Ziemi Wojciechowskiej” odbywające się podczas Dożynek Parafialno-Gminnych;
- 2022, 12 czerwca Rodzinna niedziela przy Wieży Ariańskiej
- wyjazdy szkoleniowe, integracyjne, studyjne dla mieszkańców gminy pod opieką pracowników GOK:
 - 2022 do Małopolski i uczestnictwo w szkoleniach, warsztatach „Centrum Kultury Kulinarnej” w Zakrzowie, „Warsztaty interpretacji dziedzictwa kulturowego na przykładzie Sanktuarium Pasyjno-Maryjnego w Kalwarii Zebrzydowskiej”, „Wioski tematyczne, inicjatywy społeczno-kulturalne oraz imprezy wspólnotowe w Lanckoronie i okolicy”, „Aktywne formy prezentacji dziedzictwa kulturowego” w Lanckoronie. Uczestnicy wyjazdu szukali mocnych i słabych stron swoich miejscowości oraz całej gminy oraz wypracowywali szereg nowych pomysłów na działania
 - W marcu 2023 wyjazd integracyjny grupy mieszkańców gminy Wojciechów do Centrum Folkloru Polskiego „Karolin” w Otrębusach.
 - we wrześniu 2023 r. wyjazd studyjny do Białej Podlaskiej w ramach projektu „Dobre praktyki aktywizacji społeczności lokalnej w oparciu o dziedzictwo kulinarne Północnej Lubelszczyzny”, którego celem było zapoznanie ze Szlakiem Pracowni Ginących Zawodów. Podczas wyjazdu odwiedzono Pracownię Zdobnictwa Ludowego w Worońcu, Pracownię Tkacką im. Stanisławy Baj w Hrudzie, Muzeum Południowego Podlasia, Pracowni Kulinariorów Regionalnych w Perkowicach, Krainę Rumianku w Hołownie. W trakcie wyjazdu odbyły się wykłady panelowe: „Rozwój przedsiębiorczości lokalnej w oparciu o uprawę ziół na przykładzie Krainy Rumianku”, „Koncepcja Wioski Mlecznej – budowanie oferty turystycznej na bazie kulinarnych produktów tradycyjnych”, „Tradycyjne potrawy Północnej Lubelszczyzny jako główna oś działalności Stowarzyszenia „Perły Chmielowa”.
- Obchody Narodowego Święta Niepodległości – coroczne obchody w uroczystej oprawie
- W grudniu 2022 r. w Wojciechowskim Muzeum Regionalnym zostały poprowadzone warsztaty popularyzujące dawne zwyczaje i tradycje ziemi Wojciechowskiej przeznaczone dla uczniów szkoły podstawowej w Wojciechowie. W trakcie warsztatów zapoznano dzieci z obrzędami świątecznymi, jak nakrywanie do wigilijnego stołu oraz wykonano ozdoby choinkowe z papieru, słomy i bibuły

- 2023 – uczestnictwo w zorganizowanym przez Centrum Spotkania Kultur w Lublinie, Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego oraz Muzeum Wsi Lubelskiej IV Wojewódzkim Konkursie na palmę i pisanek wielkanocną.
- W marcu 2023: Warsztaty Wielkanocne dla dzieci ze szkoły Podstawowej w Palikijach, podczas których dzieci wykonywały ozdoby wielkanocne techniką decoupage;
- W marcu 2023 Tradycje Wielkanocne z Klubem Seniora w Wojciechowskim Muzeum Regionalnym, uczniowie ze szkół podstawowych w Palikijach, Wojciechowie, Maszkach i Miłocinie poznawali zwyczaje i obrzędy związane z przygotowaniem i obchodzeniem Świąt Wielkanocnych na Ziemi Wojciechowskiej. Dzieci zdobyły wiedzę o przygotowywaniu w dawnych czasach świątecznych ciast i innych specjałów. Poznawały sposoby pozyskiwania śmietany, sera, tarcia maku, pieczenia chleba. Jednym z punktów było przygotowanie koszyczka ze święconką. Dzieci wybierały produkty, które tradycyjnie w nim się powinny znaleźć, a także uczestniczyły w pokazie wykonywania pisanek, tradycyjną metodą skrobienia wzorów na jajkach pokolorowanych w wywarze z łupin cebuli. Pod kierunkiem wprawionych instruktorek wykonywały również własne palmy wielkanocne.
- W 2023 r. Gminny Ośrodek Kultury w Wojciechowie otrzymał dofinansowanie z Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich na realizację projektu „Potencjał kulinarny Gminy Wojciechów – budowanie marki Ziemi Wojciechowskiej na bazie produktów tradycyjnych. W ramach realizacji tego projektu powstało opracowanie eksperckie „Identyfikacja Dziedzictwa Kulinarne Ziemi Wojciechowskiej”. W lipcu i sierpniu 2023r. na terenie gminy zorganizowano badania etnograficzne na temat tradycyjnego pożywienia, które w formie standaryzowanych wywiadów z użyciem specjalnie opracowanego kwestionariusza przeprowadzona w 14 miejscowościach: Cyganówka, Góra, Halinówka, Ignaców, Łubki Szlachta, Maszki, Palikije, Palikije Pierwsze, Romanówka, Sporniak, Stary Gaj, Wojciechów, Wojciechów Kolonia Pierwsza, Wojciechów Kolonia Piąta. W trakcie przeprowadzonych badań etnograficznych ustalono, że na terenie gminy jeszcze do lat 50-60-tych XX w. przygotowywano potrawy z kuchni chłopskiej. Zmiany w sposobie żywienia następowały od lat 60-tych XX w. i wiązały się z większym zróżnicowaniem śniadań i kolacji, pojawienia się dwudaniowych obiadów, większego znaczenia nabrały potrawy mięsne, ziemniaki i nabiał a utraciły znaczenie tak powszechne wcześniej kasze. W okresie tym zaprzestano wypieku chleba w domu. Większość dawnych potraw miała charakter sezonowy, były przyrządzane bez mięsa lub tylko z tłuszczem. Były nieskomplikowane, składały się z 2 do 6 składników. Przestrzegano również zasady zachowania postów, podczas których spożywano potrawy postne oraz podziału na potrawy codzienne – prostsze w wykonaniu, świąteczne i okolicznościowe wykonywane z lepszych składników i bardziej pracochłonne. Większość z gotowanych czy pieczonych dań była typowa i występowała także na innych

terenach Lubelszczyzny co wynikało z rolniczego charakteru regionu. Za wyróżniające można wskazać następujące potrawy, które można by było zgłosić na Listę Produktów tradycyjnych prowadzoną przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi: Kasza jagłana zapiekana, Pierogi z kaszą jagłaną i serem, Buraczak, Kwasik wielkanocny, Kaszanka, Kluski z makiem i jagodami, Kompot z suszu z grochem.

- W październiku 2023 Warsztaty Kuchni Regionalnej (w ramach projektu „Potencjał kulinarny Gminy Wojciechów – budowanie marki Ziemi Wojciechowskiej na bazie produktów tradycyjnych”), które odbyły się w remizach strażackich w Stasinie i Wojciechowie Kolonii Pierwszej z udziałem członkiń Kół Gospodyń Wiejskich „Lawenda” i „Jedyneczki” oraz KGW Sporniczanki.

Także w październiku 2023 odbyła się Konferencja nt. „Potencjał kulinarny Gminy Wojciechów – budowanie marki Ziemi Wojciechowskiej na bazie produktów tradycyjnych”. Podczas konferencji zebrani goście wysłuchali wykładu na temat „Produkt Tradycyjny – jego specyfika i rola współcześnie” przeprowadzonego przez prof. Mariolę Tymochowicz, podczas którego dowiedzieli się o roli jakie odgrywa dziedzictwo kulinarne, w życiu społecznym wsi i dlaczego warto je chronić i kultywować. Marzena Badach, przedstawiła „Podsumowanie badań nad tradycjami kulinarnymi Ziemi Wojciechowskiej”. Podczas wystąpienia podzieliła się wynikami badań prowadzonych metodą wywiadu z 20 mieszkańcami Gminy Wojciechów. Pani Anna Jankowska z Departamentu Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich wygłosiła wykład „Warunki i korzyści z wpisu produktów kulinarnych na Listę Produktów Tradycyjnych”

- W 2024 warsztaty „Pisanki techniką powertex” zorganizowane w Wieży Ariańskiej dla mieszkanki gminy Wojciechów. Uczestniczki wykonały dekoracje świąteczne.

Działanie: Wykorzystanie pamięci historycznej do integracji społeczności lokalnej i popularyzacji dziedzictwa kulturowego

- Na terenie Ziemi Wojciechowskiej, w Szczuczkach 1 października 1939 Niemieckie oddziały zgromadziły w budynku ówczesnej Szkoły Podstawowej ponad 100 mężczyzn, mieszkańców wsi oraz wracających do domów po przegranej kampanii wrześniowej żołnierzy RP. Budynek szkoły zamknięto, następnie ostrzelano i podpalono. Większość ciał spłonęło, tylko część z pomordowanych udało się odnaleźć i pochować na okolicznych cmentarzach. Na miejscu tragicznych wydarzeń co roku odbywają się Rocznice Masowego Mordu w Szczuczkach, których oprawę w latach 2021-2024 stanowiły, koncerty Orkiestry Dętej OSP w Wojciechowie oraz Kapeli Wojciechowskiej, podczas obchodów w 2021 r. odczytano wspomnienie Anny Pietras, naocznego świadka Masowego Mordu, w 2022 r. w obchodach uczestniczyło kierownictwo i pracownicy Instytutu Pamięci Narodowej, w 2023 r. odczytano wspomnienia naocznych świadków

masowego mordu oraz wysłuchano relacji Pani Cecylii Makuch, której brat przeżył Masowy Mord.

- W latach 2021-2024 3-6 Rajd Pamięci Stanisława Zięby ps. „Tygrys”, żołnierza Kedywu AK, który zginął w samotnej walce z Niemcami pod Ignacowem. W 2021 r. W Rajdzie uczestniczyli żołnierze 21. Batalionu Lekkiej Piechoty 2 Lubelskiej Brygady Obrony Terytorialnej im. mjr. Hieronima Dekutowskiego, ps. Zapora. W 2024 r. podczas 6 Rajdu Pamięci Stanisława Zięby odbyła się rekonstrukcja wydarzeń z sierpnia 1943 r. z udziałem grup rekonstrukcyjnych z „Patriotycznego Stasina” i członków Grupy Rekonstrukcyjno – Historycznej im. płk. Tadeusza Zieleniewskiego z Majdanu – Obleszcze, w gm. Szastarka.
- Współfinansowanie przez Urząd Gminy w Wojciechowie książki „Gorzki Smak Dzieciństwa” wydanej przez Fundacja Sadownia ze Starego Gaju w ramach projektu „Ocalić pamięć”.

Cel 3: Budowanie społecznej akceptacji dla ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego gminy

Działanie: opublikowanie na stronie internetowej Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami,.

- Na stronie internetowej Urzędu Gminy Wojciechów opublikowano tekst Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Wojciechów na lata 2021-2024.
- 2021, 2022, 2023, 2024: Ferie w Wieży Ariańskiej oraz Filiach Bibliotecznych: różnorodne zajęcia tematyczne, warsztaty ceramiczne, w programie były również warsztaty plastyczne, warsztaty rękodzielnicze na których dzieci wykonywały m.in. karnawałowe kapelusze i maski oraz poznały technikę filcowania na sucho.

Cel 4: Efektywne zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego dla funkcji edukacyjnych, kulturalnych i turystycznych.

Działanie: Wspieranie właścicieli posiadających obiekty zabytkowe

- W ramach podjętych przez Gminę Wojciechów działań dla pozyskania nowych źródeł finansowania prac remontowych i konserwatorskich, Gmina Wojciechów złożyła między innymi 2 wnioski na dofinansowanie z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków na projekty:
Remont kaplicy grobowej wraz z kryptą Rodziny Świeżawskich na cmentarzu parafialnym w Wojciechowie. Kwota wnioskowanych środków 609 600,00 zł, deklarowany udział własny 12 400,00 zł. Decyzją z dnia 26.07.2023 r. zadanie zostało przyjęte do realizacji i uzyskało promesę wstępną – potwierdzenie finansowania inwestycji. W wyniku przeprowadzonej procedury ofertowej, został wybrany wykonawca, które zrealizuje to zadanie. Koszt realizacji zadania po przetargu wyniósł: 538 740,00 zł,

dofinansowanie (98%) (Rządowy Program Odbudowy Zabytków): 527 965,20 zł, środki własne gminy (parafii): 10 774,80 zł (2%). Podpisana została stosowna umowa pomiędzy Parafią Rzymskokatolicką pw. Św. Teodora w Wojciechowie a wykonawcą na realizację zadania. Jednocześnie podpisana została umowa dotacji pomiędzy Gminą Wojciechów a Parafią Rzymskokatolicką pw. Św. Teodora w Wojciechowie.

Remont dzwonnicy przy kościele parafialnym w Wojciechowie. Kwota wnioskowanych środków 58 000,00 zł, deklarowany udział własny: 1 200,00 zł.

Decyzją z dnia 26.07.2023 r. zadanie zostało przyjęte do realizacji i uzyskało promesę wstępną – potwierdzenie finansowania inwestycji. W wyniku przeprowadzonej procedury ofertowej, został wybrany wykonawca, które zrealizuje to zadanie. Koszt realizacji zadania po przetargu wyniósł: 39 657,60 zł, dofinansowanie (98%) (Rządowy Program Odbudowy Zabytków): 38 864,45 zł, środki własne gminy (parafii): 793,15 zł (2%). Podpisana została stosowna umowa pomiędzy Parafią Rzymskokatolicką pw. Św. Teodora w Wojciechowie a wykonawcą na realizację zadania. Jednocześnie podpisana została umowa dotacji pomiędzy Gminą Wojciechów a Parafią Rzymskokatolicką pw. Św. Teodora w Wojciechowie.

Cel 4: Efektywne zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego dla funkcji edukacyjnych, kulturalnych i turystycznych.

Działania: Stymulowanie wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego dla rozwoju przemysłów kultury i czasu wolnego, tworzenie pasm turystyczno–kulturowych

- Gmina Wojciechów regularnie współpracuje z organizacjami pozarządowymi w realizacji zadań publicznych w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego, wspierania i upowszechniania kultury fizycznej i sportu oraz wspierania działań sportowych o znaczeniu lokalnym i regionalnym, w tym w środowisku osób niepełnosprawnych. W ramach corocznie uchwalonego programu współpracy w budżecie Gminy w latach 2021-2024 przeznaczano środki finansowe w różnej wysokości (w 2023 r. 25 000 zł, w 2024 r. 45 000 zł, Zlecenie realizacji zadań publicznych wraz z udzieleniem dotacji na dofinansowanie ich realizacji odbywa się po przeprowadzeniu otwartego konkursu ofert i w omawianym okresie między innymi następujące zadania zostały zrealizowane:
 - 2021:
 - z uwagi na panującą pandemię COVID-19 część zadań, które uzyskały dotację nie została zrealizowana
 - 2022:
 - Ocalić pamięć... - Fundacja SADownia.
- W ramach zadania wydano 200 egzemplarzy książki Anny Poniatowskiej „Gorzki smak dojrzewania”, która została rozdana wśród uczestników spotkań

autorskich oraz osobom zainteresowanym publikacją. Projekt miał na celu przybliżenie historii lokalnej z różnych pokoleń i środowisk, uwrażliwienie na pamięć o przeszłości mieszkańców gminy.

- Bieg Niepodległości - Stowarzyszenie „U Źródeł Ciemięgi”
- Bieg Ariański na Nartorolkach – Wojciechów 2022, - KS „Strażak”

- 2023:

- Opowiedz mi ... - Fundacja SADownia;
- Bieg Niepodległości - Stowarzyszenie „U Źródeł Ciemięgi”
- Bieg Ariański na Nartorolkach – Wojciechów 2023, - KS „Strażak”

- 2024:

- Świadectwa czasu minionego - Fundacja „SADownia”. W ramach realizacji zadania powstała książka pod tytułem „Świadectwa czasu minionego. Opowieści różnej treści”. Znajduje się w niej 17 opowieści różnych autorów, uczestników spotkań. Wydrukowanych zostało 160 egzemplarzy książki, która została zaprezentowana na spotkaniu podsumowującym projekt. Zadanie przyczyniło się do promowania lokalnej kultury i historii wśród osób z gminy Wojciechów, jak również z poza regionu.
- Bieg Niepodległości – Stowarzyszenie „U Źródeł Ciemięgi”;
- III Bieg Ariański na Nartorolkach - Wojciechów 2024 – KS „Strażak”;
- Nordikiada 2024 – Wojciechów – „Rajd z podkową” – Stowarzyszenie „Zakręcone – kulturalnie”.

Wnioski z realizacji „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Wojciechów na lata 2021-2024

Zadania określone w „Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Wojciechów na lata 2021-2024” realizowane były w wyniku działań prawnych, finansowych i programowych Urzędu Gminy Wojciechów, wspólnie z posiadaczami i użytkownikami obiektów zabytkowych oraz całą społecznością lokalną. Realizacja zadań miała charakter wszechstronny przez różnorodne i komplementarne zadania, które w całości prowadziły do osiągnięcia zamierzonych celów. Podjęte działania doprowadziły do zahamowania degradacji substancji zabytkowej i pomogły w kształtowaniu atrakcyjnego wizerunku Gminy oraz do zwiększenia atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych. Gmina Wojciechów aktywnie realizuje zadania z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami oraz promowania dziedzictwa kulturowego regionu. Świadczą o tym wysokie nakłady finansowe oraz pozyskane środki z dofinansowań na zadania z zakresu ochrony zabytków. Zadania z zakresu ochrony zabytków były wspierane również przez projekty edukacyjne i promocyjne, których cykliczność pozwoliła na osiągnięcie zamierzonych efektów, w szczególności na zwiększenie świadomości społeczności lokalnej, prowadząc do wzrostu świadomości kulturalnej oraz rozbudzenie zainteresowania

zabytkami wśród mieszkańców. W latach następnych planuje się dalsze wspieranie inicjatyw w sferze opieki nad zabytkami w celu zahamowania degradacji substancji zabytkowej oraz przywrócenie dawnej świetności obiektom zabytkowym.